

Studia Biblica Slovaca

Ročník 1

2009

Číslo 1

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) - Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) - Pavol FARKAŠ (Nitra) - Peter FEDOR (Prešov) - Juraj Feník (Drienov) - Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ (Ružomberok) - Róbert JÁGER (Prešov) - Jozef JANČOVIČ (Bratislava) - Róbert LAPKO (Košice) - Milan SOVA (Bratislava) - Peter ŠOLTĚS (Oestrich-Winkel, D) - Jozef TIŇO (Bratislava) - František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) - Pavol VILHAN (Roma, I) - Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Mária Mihulcová, Zuzana Škrinárová, Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, studiabiblica@xaver.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 400827 4864, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2009 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Jilemnického 32/A, 059 21 Svit (Slovakia), www.kbd.sk

Tlač: Publica, publica@centrum.sk

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

Súd a utrpenie proroka Jeremiáša a ich vzťah k piesňam *ebed yhwh*

János Karaffa

1. Prezentácia témy súdu a utrpenia v Knihe proroka Jeremiáša

Pri skúmaní problematiky utrpenia v širšom kontexte môžeme tvrdiť, že z pohľadu Starého zákona je utrpenie neoddeliteľnou súčasťou osudu človeka. Príčinou utrpenia môže byť sám trpiaci človek alebo mu utrpenie spôsobí niekto iný. Aj pôsobenie Boha môže vyvolať ľudské utrpenie, ale v tomto prípade sa to musí skúmať v relácii „hriech-trest“.¹

Na utrpenie môžeme pozeráť ako na trest, ktorý vyzýva hriešneho človeka na pokánie a na obrátenie. Deuteronomistické texty často rozprávajú o utrpení ako o skúške, ktorá je daná Bohom ľudu alebo jednotlivcovi. Predovšetkým exilové a poexilové texty hovoria o očisťujúcej sile utrpenia a vyzdvihujú pedagogický účel Božieho konania. Utrpenie môže niekto prijať aj zo solidarity k iným – a to nás privedie k problematike zástupného utrpenia.²

V tematike utrpenia spravodlivých si vyžaduje zvýšenú pozornosť predovšetkým utrpenie tých jednotlivcov, ktorí prijímajú Božie poslanie a službu: napr. v prípade Mojžiša (Ex 32,30-33), Eliáša (1 Král 19), Amosa (Am 7,10), Izaiáša (Iz 28,10.13), Jeremiáša (Vyznanie) alebo Pánovho sluhu u Deutero-Izaiáša (Iz 52,13-53,12).

V Knihe proroka Jeremiáša môžeme skúmať tematiku utrpenia a súdu v rozličných vrstvách³:

- a) v autentických slovách Jeremiáša,
- b) v prozaických textoch,
- c) v Baruchovom spise.

¹ KAISER, *Der Mensch*, 76.

² PREUSS, H. D.: *Theologie des Alten Testaments II*, Stuttgart 1992, 151.

³ WELTEN, Leiden, 125.

d) vo vyznaniach (podľa všeobecnej mienky exegetov ide o texty: Jer 11,18-12,6; 15,10-21; 17,12-18; 18,18-23; 20,7-18).

a) V tých častiach Jeremiášovej knihy, ktoré sú pokladané za autentické, sa nachádzajú také texty, ktoré sa v mnohom podobajú štýlu žalospevov.⁴ Objavujú sa v nich rozličné formuly žalospevov a vyjadrujú Jeremiášovo utrpenie ako dôsledok ním ohlasovaného súdu. Najjasnejšie je to vyjadrené v Jer 8,18-23.

Tento text sa nachádza v širšom kontexte Jer 8,4 – 10,25, kde je spoločným prvkom opis hriechov v kultovej a v sociálnej oblasti a ohlásenie súdu, ktorý bezprostredne nastane. Text je vysvetlením hlásania Božieho slova u proroka Jeremiáša v určitej konkrétnej historicko-politickej situácii a obsahuje podobné formuly ako žalospev jednotlivca. Tie poukazujú na utrpenie proroka, ktorý ako jednotlivec trpí aj osobne pre osud svojho ľudu.

Podobne ako v texte Jer 8,18-23, taktiež v autentických jeremiášovských častiach, ako napr. v Jer 4,19-22 alebo v Jer 23,9-40 sa objavujú formuly žalospevu. Dôvodom vzniku týchto textov mohlo byť pravdepodobne spoločné utrpenie proroka a jeho ľudu.⁵

b) Iným spôsobom môžeme objaviť utrpenie proroka aj v prozaických textoch, tak ako v prípade autentických Jeremiášových slov. Je tam reč o rozličných osobných obmedzeniach, ktoré sa týkali jeho osoby. Ale Jeremiášovu odpoveď tu nie je možné nájsť vo forme náreku. Jasne sa tu ukazuje, do akej miery sa dotýka proroka jeho vlastné poslanie a hlásanie Božieho slova. V prozaických textoch je utrpenie proroka vyjadrené najzreteľnejšie v Jer 16: Jeremiášovi je zakázané sa zosobášiť – tento stav bez manželstva a detí symbolizuje budúci osud mužov a žien.⁶

Podobným spôsobom je v 27. kapitole zobrazená súvislosť prorockého osudu s odsúdením na nosenie jarma ako symbolického úkonu⁷ alebo viackrát opakovaný zákaz prorockej prosebnej modlitby (Jer 7,16; 11,14; 14,11). V prozaických textoch sa jasne ukazuje, prečo trpí prorok, ale na druhej strane zasa nemôžeme v nich objaviť náreky proroka v dôsledku jeho utrpenia.

⁴ BAUMGARTNER, *Die Klagedichte des Jeremia*, 72.

⁵ Porov. STOEBE, *Seelsorge*, 116-134.

⁶ THIEL, *Die deuteronomistische Redaktion von Jer 1-25*, 195-201.

⁷ WELTEN, *Leiden*, 132.

c) V tzv. Baruchovom spise – odlišným spôsobom, ako u ostatných prorokov – sa objavuje postava Jeremiáša ako trpiacieho proroka.⁸ Často sa táto časť nazýva „Jeremiášove pašie“, pričom v tomto prípade nejde len o utrpenie proroka, ale aj o prenasledovanie prorockého slova. V 36. kapitole sa jasne vyjadruje spojitosť proroka a prorockého slova. Kráľ Jójakim dal spáliť Jeremiášov zvitok, ale on prorocké slová znova nadiktoval, a tak vznikol ďalší, obsiahnejší text. Z 20. kapitoly sa dozvieme, že kňaz Pášur dá vložiť proroka do klady, ale na druhý deň ho vyslobodí. V 28. kapitole je zobrazený konflikt Jeremiáša s falošným prorokom Hananiášom, v ktorom zvíťazí pravý Boží prorok.

Vodcovia ľudu nepočúvajú prorocké posolstvo, postavili sa proti Jeremiášovi a nasleduje ďalšia fáza jeho utrpenia, keď ho hodia do cisterny (Jer 38,1-13). Táto neposlušnosť sa stane zjavnou aj pri úteku do Egypta, keď núti Jeremiáša, aby išiel s nimi – vidíme tu ďalšiu spojitosť prorockého slova a osudu, čo môžeme pozorovať v celom Baruchovom spise.

d) Vo vyznaniach sa zjavuje utrpenie Jeremiáša z nového hľadiska. Otázka prorockého utrpenia sa tu vynára z aspektu proroka, ktorý – odhliadnuc od vonkajších pozorovateľov – sa obracia k Bohu. Utrpenie Jeremiáša je spôsobené obnovujúcimi sa útokmi jeho nepriateľov (Jer 12,1-6) a vedomím, že prorok sa neustále ocitá v nebezpečenstve života (Jer 11,18-23). Jeremiášovo utrpenie sa prehlbuje v dôsledku krízy jeho vzťahu s Bohom (Jer 15,10-21), čo vedie proroka až k úvahám o nezmyselnosti svojho života (Jer 20,14-18). Prítom prorok prijíma utrpenie ako vlastný osud, ktorý je spojený s jeho poslaním (Jer 20,7-13). Jeremiášovo utrpenie sa prostredníctvom vyznaní stáva súčasťou jeho posolstva.⁹

Skúmajúc rozličné vrstvy Knihy proroka Jeremiáša, sme sa dostali k rôznym dôkazom súvislostí utrpenia a súdu, ktorými je poznačené celé Jeremiášovo dielo.¹⁰

⁸ WANKE, *Untersuchungen zur sogenannten Baruchschrift*, 71.

⁹ ITTMANN, *Die Konfessionen Jeremias*, 186.

¹⁰ WELTEN, Leiden, 146-150.

2. Prorocké poslanstvo o súde v Jeremiášových vyznaniach

V rámci analýzy poverenia proroka môžeme konštatovať, že k jeho základným prvkom patrí pri vyvolení udalosť poslania. Boh posielala proroka, aby zrealizoval úlohu, ktorou ho poverí. Tento proces je opísaný v tzv. udalosti poslania. Štruktúra udalosti poslania sa skladá z troch prvkov:

- a) poverenie: Choď a ohlasuj!,
- b) splnenie poverenia,
- c) ohlasovanie úspešného splnenia poverenia.

V Jeremiášových vyznaniach môžeme pozorovať stopy tejto štruktúry, čo nám ukazuje úzku spojitosť udalosti poslania a sťažnosti proroka, ktorý ohlasuje súd.¹¹ Skúmajúc text Jer 20,7-9, je možné oddeliť jednotlivé prvky analyzovanej udalosti poslania. Akt poverenia a jeho splnenie sa odzrkadľuje vo verši 7a: Boh akoby „zvádza“ proroka, aby splnil svoje poslanie, a on „sa dá zviest“, čiže prijíma úlohu, ktorou ho Pán poverí.

O tom, že prorok skutočne splnil poverenie – 2. prvok udalosti poslania –, svedčí verš 8a: Prorok hovorí, ba kričí v mene Pánovom.

Tretí prvok udalosti poslania je možné objaviť v 9. verši: „Myslel som: „Nespomeniem si naň a nebudem viac hovoriť v jeho mene...“. V tomto tvrdení je implikovaná negatívna reakcia adresátov posolstva a konštatovanie, že prorokova misia bola vykonaná, ale z hľadiska výsledku bola neúspešná.¹²

Prorok odmieta poslušnosť voči Bohu, nechce byť už jeho poslom. Neobrátí sa k Pánovi v modlitbách, ale hovorí o Bohu v tretej osobe jednotného čísla, čím je vyjadrené, že sa od neho odvrátil. Toto konštatovanie treba chápať ako ohlasovanie úspešného splnenia poverenia, čím je uzavretá prvá časť udalosti poslania. Dej sa tým ale neskončí, lebo prorok, ktorý už nechcel hlásať Božie poslanstvo, sa musí na Pánov rozkaz znova vydať na cestu.

Takto *yhwh* poveruje a posielala aj Mojžiša (Ex 7,14-18.23-25), aby splnil svoje poslanie, hoci on sa predtým sťažuje na negatívny postoj faraóna (5,22-23). Podobne poslovia Balaka, ktorí mali zobrať so sebou Baláma (Nm 22,5-6), nesplnia svoju úlohu (22,14), ale Balak potom poverí touto úlohou iných poslov (22,15).

¹¹ AHUIS, *Der klagende Gerichtsprophet*, 3-4.

¹² THIEL, *Überlegungen zur Bedeutung und Aktualität*, 46-48.

Takisto z Jer 20,9b sa dozvieme, že Jeremiáš dostane nové poverenie a znova je ochotný splniť Božiu vôľu: „...ale v srdci mi bol sťa horiaci oheň, zovretý v mojich kostiach; namáhal som sa, aby som to vydržal, no nevládal som.“ Toto tvrdenie opäť obsahuje hlásenie o úspešnom splnení poverenia, pričom sa konštatuje, že vykonaním poslania sa nedosiahol vytýčený cieľ. Takisto, ako v Jer 20,7-9, jednotlivé prvky udalosti poslania môžeme nájsť aj v ďalších textoch vyznaní, napr. aj v Jer 12,1-6 a v Jer 15,10-21.

Tieto časti spolu s Jer 20,7-9 tvoria spolu trojicu textov vyznaní, ktoré sú úzko späté s tromi symbolickými úkonmi, vykonanými Jeremiášom.¹³

Skúmané texty Jeremiášových vyznaní obsahujú rezonancie poverenia proroka, ohlasujúceho súd, a opis udalosti poslania. V týchto textoch sa v každom prípade objavuje nárek proroka, čo je vlastne oznamovanie neúspešnosti splnenia poverenia alebo negatívnej reakcie adresátov posolstva. Dôsledok tejto situácie sa zjavuje aj v živote proroka a je zdrojom prorokovho utrpenia.

Keď pozorne sledujeme históriu proroctva ohlasujúceho súd, môžeme si všimnúť, že sa objavujú rozdiely v ohlasovaní súdu kráľovi alebo ľudu. Jedným z rozdielov je, že v prípade súdu, ktorý je ohlasovaný ľudu, sa objavuje stupňujúce sa napätie medzi oznámením súdu a jeho uskutočnením. Z tohto napätia pramenia aj tie náreky, ktoré sa v rozličných formách tradície objavujú rozličným spôsobom. Pri skúmaní prorockých sťažností musíme brať do úvahy tieto rozličné formy tradície, aby sme porozumeli tomu, čo nám majú spomínané náreky povedať.¹⁴

Najprv musíme skúmať pojem „očakávanie“ v súvislosti s oznámením a uskutočnením súdu. V pojme očakávanie je obsiahnutý aj časový interval, v ktorom sa splní ohlasovaný súd. Z tejto napätej situácie očakávania sa vynárajú aj známe otázky žalmistu: „Dokedy, Pane? Stále budeš na mňa zabúdať? Dokedy budeš predom mnou skrývať svoju tvár? Dokedy mi bude dušu trápiť nepokoj a srdce dennodenne bôľ? Dokedy sa nepriateľ bude vypínať nadomnou?“ (Ž 13,2)

Očakávanie sa môže skončiť rozličným výsledkom: môže sa uskutočniť očakávaná udalosť alebo aj jej pravý opak, prípadne stav očakávania môže byť prerušený alebo dokončený. Očakávanie je tak upriamené na uskutočnenie istej

¹³ FOHRER, *Die symbolischen handlungen der Propheten*.

¹⁴ AHUIS, *Der klagende Gerichtsprphet*, 73-74.

udalosti: niekto alebo niečo príde, a takto ho možno skúmať z hľadiska súvislosti viery a nádeje.¹⁵ Podkladom takéhoto očakávania môže byť istá empirická vedomosť alebo ohlásenie nejakej udalosti. Očakávanie neznamená len pasívne správanie sa, ale dáva príležitosť na činnosť alebo na rozprávanie, čím môže byť prekonaná alebo skrátená doba očakávania.

V očakávaní, ktoré je upriamené na činnosť Boha, očakávajúcim subjektom môže byť nielen modliaci sa človek, ale aj nepriateľ. Aj sám *yhwh* môže byť v pozícii očakávania na reakciu adresátov na ohlásený súd. Prorocké slovo ohlasujúce súd a adresované ľudu, ako aj nárek proroka, nutne predpokladajú nejaký časový interval. Prorocké slovo charakterizuje napätie v období medzi oznámením súdu a jeho uskutočnením, kým nárek jednotlivca, ako sa prejavuje najmä v žalmoch, je charakterizovaný v určitom období pretrvávajúcou ľudskou núdzou. V náreku proroka, ohlasujúceho súd, sa nachádzajú obidva momenty: 1. V prorockom slove je vyjadrené časové napätie, ktoré trvá do uskutočnenia súdu. 2. Odzrkadľuje sa to v náreku, ktorý sprevádza čakanie na súd.

Očakávanie, ktoré je upriamené na určitú udalosť alebo na zmenu v rade udalostí, sa podstatne líši od reakcie na určitý dej. Kým v druhom prípade sa reakcia objavuje v podobe náreku voči Bohu, v prvom prípade ide o to, aby pomocou predkladania prosby bola vyvolaná istá činnosť. Keď sa ukáže, že čakanie je márne, dostane sa do popredia nárek, ktorý je reakciou na túto udalosť. Čakanie na súd a s tým súvisiaci nárek proroka, ohlasujúceho súd, sa objavuje aj v textoch Oz 9,7b-9; Iz 6,11; Mich 3,8 a Ez 33,30-33.

V niektorých častiach Jeremiášových vyznaní sa dá jasne zistiť, aký je vzťah medzi nárekom a čakaním na súd.¹⁶

Najmä v Jer 18,18-23 sa manifestuje súvislosť, ktorú sme predtým skúmali. Tento text tak z formálneho, ako aj z obsahového hľadiska má veľa podobností s nárekom jednotlivca v žalmoch, pričom, samozrejme, zostávajú odlišnosti medzi formou prorockého posolstva a žalmami náreku¹⁷:

- a) úvodná prosba, vzťahujúca sa na nepriateľa (v. 19)
- b) vyznanie nevinnosti (v. 20),
- c) nárek kvôli nepriateľovi (v. 22),

¹⁵ WESTERMANN, *Theologie des Alten Testaments*, 59-62.

¹⁶ BAK, *Klagender Gott – klagende Menschen*, 24.

¹⁷ Porov. BAUMGARTNER, *Die Klagedichthe des Jeremia*, 70.

- d) vyznanie dôvery (v. 23),
- e) záverečná prosba (v. 23).

Z verša 23 sa dá vycítiť aktuálnosť otázky: „Dokedy to bude trvať, Pane?” Poukazuje na napätie v čase medzi oznámením a uskutočnením súdu. Jeremiášov nárek predpokladá realitu už existujúcej, dlhotrvajúcej núdze. Raritou náreku je, že ohlásený súd sa neuskutoční a prorok je naďalej vystavený útokom nepriateľov, ktoré sú dôsledkom ohlasovania súdu. Z tohto dôvodu aj sám prorok žiada Boha, aby súd voči nepriateľom bol uskutočnený. Základný text Jer 18,18-23 – v podobe pred redakciou textu, ktorá bola skoncipovaná ako nárek proroka pôvodne v poetickej forme – je poznačený prvkami čakania na súd. Odlišne od textu Jer 20,7-9 sa tu nárek proroka nejaví ako súčasť udalosti poslania, ale ho treba chápať v súvislosti s prorockým slovom ohlasujúcim súd.

3. Téma súdu a utrpenia u Jeremiáša a v piesňach *ebed yhwh*

Pri skúmaní, ako text náreku proroka ohlasujúceho súd v prorockej literatúre pôsobil v rozličných vrstvách iných biblických tradícií, si zvláštnu pozornosť zaslúžia najmä piesne trpiaceho Pánovho sluhu, tzv. „piesne *ebed yhwh*.”¹⁸ K nim patria texty: Iz 42,1-4(5-9); 49,1-6(7-9); 50,4-9(10-11); 52,13-53,12. Keď tieto texty zhrnieme do jedného celku, môžeme v nich pozorovať určitú logickú stavbu, ktorá dosiahne svoj vrchol v uzmierujúcej smrti sluhu a v jeho oslávení.¹⁹

Na pochopenie prvej piesne *ebed yhwh* (Iz 42,1-4) je rozhodujúci výraz „súd” (*mišpat*), ktorý poznačuje celú textovú jednotku.²⁰ Úlohou sluhu je, aby sa jeho zásluhou uskutočnil súd na celej zemi, a tak všetky národy spoznali *yhwh* ako pravého Boha.²¹ Z hľadiska hlásania súdu v piesni *ebed yhwh* sa dostane do popredia univerzálnosť posolstva.

¹⁸ K tejto téme viď: JANČOVIČ, Oznamujem nové veci (Iz 42,9), 97-108; JANČOVIČ, Rozbor ‘spevov’ o sluhovi Pánovom, 145-157.

¹⁹ SOGGIN, *Bevezetés az Ószövetségbe*, 331.

²⁰ LIEDKE, *Gericht - mišpat*, col. 93-107.

²¹ BEGRICH, *Studien zu Deuterocesaja*, 161-165.

V druhej piesni *ebed yhwh* (Iz 49,1-6) sa objavuje nárek z pocitu zbytočnosti ohlasovania posolstva (Iz 49,4a), čo je charakteristickou črtou predexilového prorockta hlásajúceho súd. Z tohto hľadiska môže byť vyzdvihnutá súvislosť najmä s textami Jer 20,9 a 20,14-18. Kým nárek z pocitu zbytočnosti ohlasovania sa u Jeremiáša nachádza na konci textov vyznaní, u Deutero-Izaiáša sa vyskytuje hneď na začiatku „piesni *ebed yhwh*“. Nárek proroka v „piesni *ebed yhwh*“ je následne vystriedaný vyjadrením dôvery Bohu *yhwh*. Táto dôvera je dôležitá aj z hľadiska hlásania spásy u Deutero-Izaiáša, ktorej súčasťou je aj utrpenie sprostredkovateľa. Text Iz 49,1-6 nadväzuje na úmysel deuteronomickej redakcie textu Jer 11,18-23: skutočnosť utrpenia posla (sluhu) sa stane súčasťou prorockého posolstva.²²

Pôsobenie sluhu je určené prorockým slovom, sprostredkujúcim Božie posolstvo, a utrpením, ktoré vyplýva nevyhnutne z tohto pôsobenia.²³ U Deutero-Izaiáša sa tu jednoznačne objavuje prorocká skúsenosť, ktorá pramení zo skutočnosti, že prorok pri splnení svojho poslania prežíva utrpenie.²⁴

V tretej piesni *ebed yhwh*, v Iz 50,4-9 sa ešte výraznejšie rozvíja prorocké posolstvo, obsahujúce ohlasovanie spásy. Posolstvo spásy tu však treba chápať ako pokračovanie predexilového prorockta ohlasujúceho súd. Potvrďuje to aj používanie viacerých prvkov náreku proroka (napr. zahanbenie sa, spor). Vo výrazoch a motívoch textu možno spoznať aj vplyv iných tradícií Starého zákona, najmä žalmov náreku.

Na základe viacerých zhodných literárnych vyjadrení môžeme zistiť niektoré spoločné motívy Jeremiášových vyznaní a tretej piesne *ebed yhwh*²⁵:

- a) Úzke spojenie sluhu a Božieho slova (Iz 50,4): porov. Jer 15,16; 18,20.
- b) Vyjadrenie dôvery voči Bohu *yhwh* (Iz 50,8-9): porov. Jer 11,19; 15,10-11; 17,15-16; 18,18-20; 20,10.
- c) Výsmech a prenasledovanie osoby sluhu (Iz 50,5-6): porov. Jer 11,19; 15,10; 17,15; 18,18; 20,10.

²² AHUIS, *Der klagende Gerichtsprophet*, 207.

²³ BALTZER, *Deutero-Jesaja*, 387-388.

²⁴ ZIMMERLI, *Frucht der Anfechtung des Propheten*, 131-146.

²⁵ K tejto téme ďalej viď: BALTZER, *Deutero-Jesaja*, 428-429; WESTERMANN, *Das Buch Jesaja 40-66*, 183-185.

- d) Hrozivý osud sluhu v súvislosti s uskutočnením súdu voči nepriateľovi (Iz 50,9): porov. Jer 11,21-23; 15,15; 17,18; 18,21-23; 20,12.

Jednu dôležitú zmenu musíme konštatovať pri prevzatí jeremiášovskej tradície: sluha, ktorý je poverený ohlasovaním spásy, už nemôže žiadať o potrestanie nepriateľov.²⁶ Nepochybne je novým prvkom aj to, že sluha berie súd na seba (Iz 50,5-6). Vyzdvihnutie poslušnosti vo v. 5 treba chápať ako antitézu oproti náreku proroka ohlasujúceho súd: charakteristickou črtou konania sluhu už nie je odpor, ale poslušnosť. Posol (prorok) práve tým, že prijíma utrpenie s dôverou voči Bohu *yhwh*, poskytne riešenie náreku proroka ohlasujúceho súd.

Jeremiáš, solidárny vo svojom utrpení s ľuďom, sa celkom stotožňuje s Izraelom, ktorý v dôsledku súdu prežíva utrpenie. Posledná, štvrtá pieseň *ebed yhwh* (Iz 52,13–53,12) už prekoná hranicu Jeremiášovho utrpenia, pretože sa dostane až k myšlienke zástupného utrpenia.²⁷ Keď hľadáme zmysel tohto typu utrpenia, musíme sa zaoberať širším kontextom poslania sluhu, sprostredkujúceho spásu.

V prvých troch piesňach *ebed yhwh* je sluha v utrpeniach osamotený, ba aj jeho život je ohrozený, a len dôvera voči Bohu *yhwh* mu dodáva dostatok síl na to, aby pokračoval v splnení svojej úlohy. Štvrtá pieseň dáva odpoveď na otázku, aký zmysel skutočne malo jeho utrpenie: sluha nestroskotal, *yhwh* bol vždy s ním a jeho pomoc sa stane samozrejmom, pretože budúcnosť sluhu je v rukách Pána (Iz 52,13-15; 53,11b-12). Nevinnosť sluhu je potvrdená aj tým, že niesol hriechy iných, za vlastné hriechy teda trpieť nemusel. Jeho utrpenie má zastupujúcu platnosť a prinesie spásu pre mnohých (Iz 53,1-11a).²⁸

Aj porovnanie s piesňami *ebed yhwh* poukazuje na jedinečnosť Jeremiášových vyznaní, ktorá vyplýva z obratu v jeho prorockom povolaní. Jeremiáš sa stáva Božím svedkom nielen na základe svojho poslania, ale aj svojou ľudskou stránkou. Jeho svedectvo je začiatkom novej etapy v rade starozákonných svedectiev o Ježišovi Kristovi.²⁹ Jeremiášova

²⁶ AHUIS, *Der klagende Gerichtsprphet*, 209.

²⁷ K pojmu zástupného utrpenia vid' ďalej: JANOWSKI, *Stellvertretung*, 13-39.

²⁸ RÓZSA, *Üdvösségközvetítő az Ószövetségben*, 225.

²⁹ Von RAD, Gerhard: Die Konfessionen Jeremias, *EvTh* 3 (1936), 276.

sprostredkovateľská funkcia má síce svoje ľudské hranice, ktoré ešte nievie prekonať, ale aj takto sa stáva predobrazom Kristovej dokonalej obety zmierenia a poukazuje na dielo trpiaceho Pánovho sluhu.³⁰ Prostredníctvom osoby Jeremiáša, jeho utrpenia a hlásania Božieho súdu sa vyzdvihuje, čo je večné a nemeniteľné: Boh a Božie slovo.³¹

Bibliografia

- AHUIS, Ferdinand: *Der klagende Gerichtsprphet*. Studien zur Klage in der Überlieferung von den alttestamentlichen Gerichtsprpheten (CThMA 12), Stuttgart : Calwer, 1982.
- BAK, Hyun Dong: *Klagender Gott – klagende Menschen*. Studien zur Klage im Jeremiabuch (BZAW 193), Berlin : Walter de Gruyter, 1990.
- BAUMGARTNER, Walter: *Die Klagegedichte des Jeremia* (BZAW 32), Giessen, 1917.
- BEGRICH, Joachim: *Studien zu Deuterocesaja*, ThB 20, München : Chr. Kaiser Verlag, 1969.
- FISCHER, Georg: Verkündigung, die zum Leiden führt, *BLit* 12 (1994) 236-237.
- FOHRER, Georg: *Die symbolischen handlungen der Propheten* (ATHANT 25), Zürich, 1953.
- ITTMANN, Norbert: *Die Konfessionen Jeremias*. Ihre Bedeutung für die Verkündigung des Propheten (WMANT 54), Neukirchen-Vluyn : Neukirchener, 1981.
- JANČOVIČ, Jozef: Oznamujem nové veci (Iz 42,9) I, *Duchovný pastier* 82 (2001) 97-108.
- JANČOVIČ, Jozef: Rozbor 'spevov' o sluhovi Pánovom ('ebed 'ădônāj), *Duchovný pastier* 82 (2001) 145-157.
- JANOWSKI, Bernd: *Stellvertretung*. Alttestamentliche Studien zu einem theologischen Grundbegriff (SBS 165), Stuttgart : KBW, 1997.
- KAISER, Otto: *Der Mensch unter dem Schicksal* (BZAW 161), Berlin – New York : de Gruyter, 1985, 76.
- LIEDKE, Gerhard: Gericht - mišpat, *ThWAT* V (1995), col. 93-107.
- RÓZSA, H.: *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben*, Budapest, 2001.
- SCHENKER, Adrian: *Knecht und Lamm Gottes (Jesaja 53)* (SBS 190), Stuttgart : KBW, 2001.
- SOGGIN, Jan Albert: *Bevezetés az Ószövetségbe*, Budapest, 1999.
- STOEBE, Hans-Joachim: Seelsorge und Mitleiden bei Jeremia. Ein exegetischer Versuch, *WuD NF* 4 (1955) 116-134.
- THIEL, Winfried: *Die deuteronomistische Redaktion von Jer 1-25* (WMANT 41), Neukirchen-Vluyn : Neukirchener, 1973.
- THIEL, Winfried: Überlegungen zur Bedeutung und Aktualität der Unheilsbotschaft der vorexilischen Schriftpropheten. In: WALLIS, Gerhard (Hrsg.): *Zwischen Gericht und Heil*. Studien zur alttestamentlichen Prophetie im 7. und 6. Jahrhundert v.Chr., Berlin : Evangelische Verlagsanstalt, 1987.

³⁰ SCHENKER, *Knecht und Lamm Gottes*, 81-86.

³¹ FISCHER, Verkündigung, 236-237. KAISER, *Der Mensch*, 76.

- Von RAD, Gerhard: Die Konfessionen Jeremias, *EvTh* 3 (1936) 276.
- WANKE, Günther: *Untersuchungen zur sogenannten Baruchschrift* (BZAW 122), Berlin : Gruyter, 1971.
- WELTEN, Peter: Leiden und Leidenserfahrung im Buch Jeremia, *ZThK* 74 (1977) 123-150.
- WESTERMANN, Claus: *Das Buch Jesaja 40-66* (ATD 19), Göttingen : Vandenhoeck – Ruprecht, 1966.
- WESTERMANN, Claus: *Theologie des Alten Testaments in Grundzügen*, Göttingen 1985.
- ZIMMERLI, Walter: Frucht der Anfechtung des Propheten. In: WOLFF, H.W – JEREMIAS, J. – PERLITT, L. (Hrsg.), *Die Botschaft und die Boten*. Festschrift für Hans Walter Wolff zum 70. Geburtstag, Neukirchen : Neukirchen-Vluyn, 1981, 131-146.

Zhrnutie

Zámerom článku bolo predstaviť súvislosti tematiky utrpenia a súdu v rozličných vrstvách Knihy proroka Jeremiáša. Dostali sme sa k rôznym dôkazom súvislostí utrpenia a súdu, ktoré poznačia celé dielo Jeremiáša. Konštatovali sme, že Jeremiášovo utrpenie sa prostredníctvom Vyznaní stáva súčasťou jeho posolstva. Vo Vyznaniach sme pozorovali aj prvky udalosti poslania ako aj čakania na súd. Na základe viacerých literárnych a tematických zhodovaní sme mohli skúmať niektoré spoločné motívy Vyznaní Jeremiáša a piesní *ebed yhwh*. Pokúsili sme sa o to, aby sme poukázali na moment prekonania hraníc Jeremiášovho utrpenia v piesňach *ebed yhwh*, v ktorých je už zjavná myšlienka zástupného utrpenia.

Summary

The intention of this article was to present the connections between the themes of judgement and suffering in different layers of the Book of the prophet Jeremiah. We have acquired various evidences of a connection between the suffering and judgment, which marked the whole Jeremiah's work. It was stated that Jeremiah's suffering has through his Confessions become a part of his message. In the Confessions, we also observed features of the events of sending and waiting for a judgement. On the basis of several literary and thematic coincidences we were able to examine some common motives of the Confessions of Jeremiah and of the Ebed Yahweh songs. We attempted to indicate the moment of overcoming the limits of Jeremiah's suffering in the Ebed Yahweh songs, in which the idea of the substitutionary suffering is already evident.

ThDr. János Karaffa, PhD.

Contents

Blažej ŠTRBA

Preface	1-3
---------------	-----

Treaties

Daniel SLIVKA

Biblical hermeneutics	4-20
-----------------------------	------

János KARAFFA

Judgement and Suffering of the Prophet Jeremiah and Their Relation to the Songs of the <i>Ebed Yahweh</i>	21-31
---	-------

Peter ŠOLTÉS

The Process of Relecture in the Gospel of John	32-50
--	-------

Notes

Milan SOVA

The Mighty Pharaoh's Hand (Exod 3:19)	51-54
---	-------

Reflections

Frédéric MANNS OFM

Inexhaustible Richness of the Word of God	55-72
---	-------

Anton TYROL

Spiritual Actualization of Paul's Message	73-82
---	-------

Abstracts and Reviews	83-91
------------------------------------	-------

Communications and References	92-104
--	--------

Obsah

Blážej ŠTRBA

Predslov1-3

Štúdie

Daniel SLIVKA

Biblická hermeneutika4-20

János KARAFFA

Súd a utrpenie proroka Jeremiáša a ich vzťah k piesňam *ebed yhwh* .21-31

Peter ŠOLTÉS

Proces „relektúry“ v Jánovom evanjeliu32-50

Poznámky

Milan SOVA

Mocná ruka faraóna (Ex 3,19)51-54

Reflexie

Frédéric MANNS OFM

Nevyčerpatel'né bohatstvo Božieho slova. Úvaha o zmysle Biskupskej synody v roku 200855-72

Anton TYROL

Spirituálna aktualizácia Pavlovho posolstva73-82

Abstrakty a recenzie83-91

Oznamy92-104